

تحلیل جنسیتی ادارک جوانان از اکوتوریسم (مطالعه موردی: دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهرستان میاندورود)^۱

فرامرز بریمانی*

دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه مازندران

مهدی رمضان‌زاده لسبوئی

استادیار گروه مدیریت جهانگردی دانشگاه مازندران

سیدحسین حسینی ولشکلایی

کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی گردشگری - اکوتوریسم دانشگاه مازندران

چکیده

رویکرد به اکوتوریسم به عنوان الگوی فضایی گردشگری در طبیعت، امروزه مورد توجه فراوانی قرار گرفته است، محققان معتقدند که اکوتوریسم یک ابزار مناسب برای رسیدن به توسعه گردشگری پایدار است. از آنجا که هر فعالیتی از جمله گردشگری، نیازمند شرایط ذهنی مناسب جامعه میزبان است و این شرایط نه تنها حسب پایگاه اجتماعی و اقتصادی متفاوت است بلکه در میان دو گروه مرد و زن نیز از منظر جنسیتی تفاوت دارد؛ این پژوهش با هدف تحلیل جنسیتی از ادراک و تصورات جوانان از اکوتوریسم انجام شد. جامعه آماری تحقیق، دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهرستان میاندورود می‌باشد که نمونه آماری بر اساس فرمول کوکران ۲۷۵ نفر به صورت تصادفی در رشته‌های مختلف انتخاب شدند. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی است. اطلاعات مورد نیاز با استفاده از منابع اسنادی و پیمایشی با بهره‌گیری از ابزار پرسش‌نامه جمع‌آوری شده است. داده‌های تحقیق در دو سطح آمار توصیفی و آمار تحلیلی یا استنباطی با استفاده از آزمون‌های آماری میانگین، من ویتنی، تی مستقل و ضریب همبستگی فی

^۱ مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه مازندران با عنوان تحلیل ادراک محیطی جوانان از اکوتوریسم (مطالعه موردی: دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهرستان میاندورود) است.

* نویسنده مسئول

با استفاده از نرم افزار آماری SPSS مورد پردازش قرار گرفتند. یافته های حاکی از آن است که: تفاوت معناداری بین دیدگاه‌های دختران و پسران در درک مولفه های اکوتوریسم وجود دارد. و نیز دختران درک بیشتری از مولفه زیستی نسبت به مولفه های دیگر اکوتوریسم دارند. و نیز در درک مولفه های اجتماعی فرهنگی بین دو گروه واگرایی وجود دارد.

واژگان کلیدی

گردشگری؛ اکوتوریسم؛ جنسیت؛ ادراک؛ دانش آموزان متوسطه؛ شهرستان میاندوود

مقدمه

رویکرد به اکوتوریسم به عنوان الگوی فضایی گردشگری در طبیعت، امروزه مورد توجه فراوانی قرار گرفته است. اکوتوریسم می رود تا در قرن بیست و یکم بسیاری از فضاها را جغرافیایی را تحت تاثیر قرار داده و الگوی فضایی جدیدی را در نواحی مختلف ایجاد نماید (جلال پور، ۱۳۸۸: ۱). اکوتوریسم گرایشی نوین در گردشگری است. مناظر زیبای طبیعت از کانون های جذب گردشگر این نوع از گردشگری می باشند. لذا اهمیت دادن به نقش آن در حفاظت از محیط زیست به منظور دستیابی به توسعه پایدار ضروری است. اکوتوریست ها که با انگیزه های خاص خود به نواحی طبیعی و بکر کره زمین مسافرت می کنند، تجربه های سودمندی به دست می آورند. آنان با کسب معرفت درباره ابعاد فرهنگی زیست محیطی طبیعت هر منطقه و کشوری، به حافظان و دوستداران طبیعت می پیوندند (سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، ۱۳۸۵: ۱). گردشگری طبیعت گرا شامل آن دسته از فعالیت های گردشگری می شود که مستقیماً با منابع و جاذبه های طبیعی سرو کار دارد. بر این اساس گردشگری طبیعت گرا را به شش دسته طبقه بندی کرد. گردشگری ساحلی، ماجراجویانه، گردشگری مصرفی، گردشگری محصور، گردشگری سلامت و طبیعت گردی (زاهدی، ۱۳۹۲: ۲۴-۲۸). انجمن بین المللی اکوتوریسم در سال ۱۹۹۵ تعریف نوینی از این نوع گردشگری داده است که بر اساس آن اکوتوریسم سفر مسئولانه به نواحی طبیعی است که به حفظ محیط زیست و پایداری و رفاه مردم محلی می انجامد (رضوانی، ۱۳۹۰: ۲۲). اکوتوریست کسی است

که برای بهره‌گیری از طبیعت با چالش‌های فیزیکی و فکری می‌پردازد و دارای ویژگی زیر است. در جستجوی تجربه و علاقمند به تعامل با مردم بومی است (زاهدی، ۱۳۹۲: ۹). جامعه بین‌المللی اکوتوریسم (۲۰۰۶) بر این واقعیت است که پیاده‌سازی اکوتوریسم سبب ارتباط بین حفاظت محیط، مشارکت جوامع بومی و کسانی که در گردشگری مسئول فعالیت دارند می‌شود و شش اصل را در پی دارد، (۱) به حداقل رساندن اثرات، (۲) آگاهی زیست محیطی و احترام فرهنگی، (۳) ارائه تجارب مثبت برای هر دو بازدید کننده و میزبان، (۴) ارائه منافع مالی مستقیم برای حفاظت از محیط زیست، (۵) ارائه مزایای مالی و توانمندسازی برای مردم محلی (۶) حساسیت به مسائل سیاسی کشور میزبان (ریورا^۱، ۲۰۰۸: ۱۲). درک نگرش ساکنین به توسعه گردشگری و عواملی که می‌تواند عکس العمل‌های آنها را تحت تاثیر قرار دهد، در دستیابی به حمایت ساکنین برای توسعه گردشگری ضروری است. درک و حتی پیش بینی میزان حمایت ساکنین از توسعه گردشگری بسیار اهمیت دارد، زیرا موفقیت و پایداری هر برنامه توسعه‌ای به میزان بسیاری به حمایت فعال ساکنین بستگی دارد (خانی، ۱۳۹۰: ۲۷). بر اساس آمار، از میان گروه‌های مختلف مردم، دو طبقه جوانان و زنان از گردشگری سود بیشتری می‌برند. جوانان بر اثر گردشگری، بسیار متحرک و پرجنب و جوش شده‌اند. همچنین، دست کم در برخی کشورها و بعضی مناطق گردشگری، زنان می‌توانند از تعصبات سنتی رها شوند، مشاغلی که بر اثر گردشگری به آنها عرضه می‌شود، ویژگی و اثر آزاد کنندگی دارد، از آنجا که گردشگری اثرات مهمی بر زندگی جوامع محلی و میزبان به خصوص زنان برجا می‌گذارد از این رو موضوع جنسیت و گردشگری از ابعاد متفاوت اجتماعی، اقتصادی و زیست قابل طرح است (خانی، ۱۳۸۸: ۳۶). استان مازندران به عنوان قطب گردشگری طبیعی از حساسیت بیشتری در این زمینه برخوردار است. بنابراین جامعه محلی به ویژه جوانان با درک درست از آن می‌توانند در راستای دستیابی به گردشگری پایدار مشارک بیشتری داشته باشند. شهرستان میاندورود به دلیل برخورداری از مجموعه جاذبه‌های اکوتوریستی به عنوان

¹ Revera

عرصه مطالعاتی انتخاب شده است. لذا در این مقاله به بررسی درک و برداشت توسعه اکوتوریسم از نگاه دختران و پسران که به عنوان بخشی از ساکنین میاندورود، که خود می‌توانند به عنوان اکوتوریست هم شناخته شوند پرداخته شده است، تا میزان تفاوت برداشت‌ها و تصورات این دو گروه از اکوتوریسم یا طبیعت گردی شناسایی شود. و یا به عبارتی هدف تحقیق حاضر پاسخ گویی به دو سوال اصلی زیر است:

۱. دانش‌آموزان مقطع متوسطه درک بالایی از مولفه‌های اقتصادی، اجتماعی

فرهنگی و تنوع زیستی اکوتوریسم دارند؟

۲. آیا بین ادراک دختران و پسران در راستای درک مولفه‌های اکوتوریسم تفاوت

معناداری وجود دارد؟

مبانی نظری

ادراک یک فرایند آگاهی است که در نتیجه اطلاعات دریافت شده از دنیای واقعی (محیط طبیعی و انسانی) به وسیله دریافت کننده‌های ادراکی در ذهن فرد ضبط می‌شود، سپس در رابطه با دخالت عوامل گروهی و فرهنگی و قومی اشخاص و همچنین دخالت و خصوصیات ساختار فردی آنها نظیر پایگاه اجتماعی اقتصادی، سن، جنس، تعلیم و تربیت، شغل، تجربه، عامل ترس و رنج و امید، مدت اقامت در یک محل، استعدادهای ذهنی، سیستم‌های شخصیتی و انگیزه و احساسات نقشه‌های ذهنی فرد را سامان‌دهی می‌کند (بهفروز، ۱۳۷۴: ۵۴). جنسیت نیز در ادراک محیط، نقش غیرقابل انکاری دارد. کلیت و اجزاء محیط توسط مردان و زنان به اشکال متفاوت درک می‌شود. تجربیات جهانی نشان داده است که اولویت‌های زنان و مردان نیز در مورد شناخت و درک محیط زیست متفاوت است. مثلاً وجود امنیت از معیارهای بسیار مهم زنان در ارزیابی محیط است و فرایند ادراک و شناخت آنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد (براتی، ۱۳۸۹: ۳۴). تحلیل جنسیتی و توجه به جنسیت در امر برنامه‌ریزی از ابزارهای اصلی توسعه یافتگی در جهان کنونی است. جنس به خصوصیات بیولوژیک فرد اشاره دارد

درحالی که جنسیت به نقش‌هایی اشاره دارد که توسط اجتماع و مردان تعیین می‌شود. جنس افراد با گذشت زمان تغییر نمی‌کند، درحالی که نقش‌های جنسیتی با گذشت زمان تحت تاثیر تغییرات اجتماعی قرار می‌گیرند و تغییر می‌کنند (غنیان، ۱۳۸۹: ۹۹). سابلا و گراتی^۱ معتقدند، جنسیت مجموعه عقایدی است که تصورات نهادینه شده اجتماعی درباره زنان و مردان شکل گرفته است. برای تثبیت این کلیشه‌های ذهنی، اشخاص باید فرایندهای اجتماعی - اقتصادی پیچیده‌ای را که به طبقه و فرهنگ مربوط است را، طی کنند (خانی، ۱۳۸۸: ۳۷). جنسیت و توسعه تنها به زنان تکیه نمی‌کند، بلکه به ارتباط زنان و مردان متمرکز بوده و در مطالعات مربوط به گردشگری نیز اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده است (غنیان، ۱۳۸۹: ۹۸). شارپلی^۲ معتقد است که توسعه گردشگری، افزایش نقش زنان در جوامع سنتی و دور افتاده را موجب می‌شود. باتلر^۳ نیز بر این باور است که در مورد زنان، توسعه گردشگری به افزایش فرصت‌های شغلی، ارتقای پایگاه اجتماعی، ایجاد اشتغال و خودکفایی، ایجاد فرصت‌های دست‌یابی به موقعیت و جایگاه مدیریت و رهبری، و افزایش فرصت‌های آنها برای فعالیت و موقعیت‌های جانبی می‌انجامد. به عبارت دیگر، توسعه گردشگری باعث افزایش نقش زنان و جوانان در جوامع سنتی و دور افتاده می‌شود همچنین، توسعه گردشگری باعث افزایش فرصت‌های شغلی و ارتقای پایگاه اجتماعی و اقتصادی زنان می‌شود (مهدوی، ۱۳۸۱: ۷۳). یکی از صنایعی که می‌تواند در ایجاد اشتغال زنان نقش جدی ایفا کند، صنایع مرتبط با گردشگری است. این صنایع از دو طریق در بهبود وضعیت اقتصادی زنان تاثیر می‌گذارند:

- ۱) اشتغال مستقیم زنان، براساس آمار موجود، بیش از ۹۰ درصد کارکنان تدارکات گردشگری مانند مهمانداران، پیشخدمت‌ها و... زنان هستند.
- ۲) اشتغال غیرمستقیم زنان، مانند کارگاه‌های قالی بافی، گلیم‌بافی، سوزن‌دوزی و دیگر صنایع دستی مرتبط، زیرا گردشگری صنعتی است که صنایع

¹ Sabela & grati

² Sharpli

³ Butler

بالادستی و پایین‌دستی زیادی را تحت پوشش قرار می‌دهد. با توسعه و رونق صنعت گردشگری انتظار می‌رود که فرصت‌های بیشتری برای اشتغال زنان ایجاد شود. هم‌اکنون بخش مهمی از شاغلین با آن را زنان تشکیل می‌دهند و صنعت گردشگری می‌تواند به بهبود شرایط زنان در این حوزه کمک کند (روزنامه جام‌جم، ۱۳۹۰: ۲). رشد اکوتوریسم یکی از سریع‌ترین انواع گردشگری در دهه گذشته بوده که محققان معتقدند اکوتوریسم یک ابزار مناسب برای رسیدن به توسعه گردشگری پایدار است (ویور^۱، ۲۰۰۷، ۲). بخش بزرگی از سرمایه‌گذاری گردشگری در گردشگری روستایی و گردشگری طبیعت شکل می‌گیرد، درحالی‌که بسیاری از مردان در مناطق روستایی برای یافتن شغل مناسب، مجبور به ترک سرزمین خود می‌شوند. زنان می‌توانند از این فرصت‌های ایجاد شده بهره‌گیرند بنابراین با ایجاد مشاغل مرتبط با گردشگری تا حد زیادی می‌توان از مهاجرت‌های بی‌رویه جلوگیری کرد و به فرآیند توسعه درون‌زای جوامع و بویژه جوامع روستایی کمک کرد. با این نگاه می‌بینیم که سهم زنان از مشاغل با سرعت زیادی افزایش خواهد یافت زنان در بیشتر جوامع و فرهنگ‌ها نقش بسیار مهمی در حفاظت از تحولات زیستی دارند، تفاوت‌های جنسیتی در داشتن بهره‌برداری از محیط موجب می‌شود که زنان حساسیت بیشتری نسبت به حفظ محیط از خود نشان دهند (خانی ۱۳۹۰: ۲۷). از سوی دیگر به لحاظ درگیری و ارتباط بیشتر زنان با محیط، تخریب منابع بیشترین آسیب را به کسب و کار زنان وارد می‌سازد. از آنجا که اکوتوریسم یا گردشگری طبیعی ارتباط تنگاتنگی با محیط دارد. زنان می‌توانند در این حوزه نقش فعالی را برعهده بگیرند (خانی، ۱۳۸۸: ۳۸). محیط به عنوان رکن اصلی جریان گردشگری، از تبلور فضایی برای جذب گردشگران نقش مهمی ایفا می‌کند و ابزارهای متنوعی در اختیار

^۱ Weaver

می‌نهد و فعالیت‌های اکوتوریستی در جامعه میزبان منجر به آثار مثبت و منفی زیست-محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می‌شود. گردشگری پیش از آنکه یک فعالیت اقتصادی باشد گویای یک ارتباط فرهنگی متشکل از عناصر، گردشگر، جامعه میزبان یا مواجهه شونده‌گان و بستر می‌باشد (زنگی آبادی و همکاران، ۱۳۸۸، ۷۲).

جدول ۱: اثرات مثبت و منفی اکوتوریسم

مؤلفه	آثار مثبت	آثار منفی
اقتصادی	درآمد خارجی، تنوع و توسعه اقتصادی، توزیع درآمد	شکست کل عایدی با هزینه‌های بالای تأثیرات اکوتوریسم، افزایش بار مسئولیت آژانس‌های مدیریت منابع زیرساختی.
فرهنگی اجتماعی	تنوع تسهیلات و خدمات، کمک در حفاظت طولانی مدت از میراث فرهنگی، تجدید حیات فرهنگ محلی، چشم اندازهای تاریخی مرتبط با مردم بومی و حفاظت از فعالیت‌های فرهنگی سنتی	ازدحام بیش از حد، رفتار نامناسب و ناشایست گردشگران، درگیری برای حداکثر دسترسی و بهره برداری مناسب، دگرگونی منابع، هزینه کالاهای تولیدی
زیستی	انگیزه حفاظت نواحی طبیعی، فراهم آوردن منابع برای مدیریت و حفاظت زیست محیطی، ایجاد یک محیط زیست معنوی، حفظ تنوع زیستی، مدیریت مطلوب زیست بوم‌ها، فون و فلور	آسیب رساندن، تأثیر غیر مستقیم روی گیاهان، دگرگونی در زیست بوم‌ها، فعالیت‌های گردشگری نامناسب مانند شکار، اختلال حیات وحش، فرسایش خاک و فشرده‌گی که منجر به تغییر پوشش زمینی و پوشش گیاهی می‌شود، آلودگی هوا، صدا و فاضلاب، ایجاد گونه‌های سمی و دیگر آثار منفی.

ماریا دل مار^۱ و آلونسو (۲۰۱۳) در پژوهشی با عنوان تجزیه و تحلیل ادراک در میان دانشجویان دانشگاه در رشته گردشگری به بررسی رابطه بخش گردشگری و زیست محیطی از منظر جنسیت پرداختند. پژوهش آنان ۱۹۷ دانش‌آموزان گردشگری و مدیران رستوران‌ها مورد مطالعه قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد که هر دو گروه از دانش‌آموزان و مدیران، زنان در بعد زیست محیطی زنان از مردان نگرانی بیشتری داشته‌اند. نتایج شواهد جدید مربوط به آموزش و پرورش نشان می‌دهد، نظریه‌های فمینیسم سازگاری بیشتری با محیط زیست دارند. عبدمطلب^۲ در سال (۲۰۱۳) در مطالعه خود به بررسی "سطح آگاهی از زندگی لاک‌پشت‌های سبز" بر اساس سن و جنس از ساکنان محلی ترنگانو در مالزی انجام داده‌است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد پاسخ‌دهندگان مرد یک سطح قابل توجهی بالاتر از آگاهی نسبت به زن قرار دارند. خانی (۱۳۹۰) در پژوهش خود با عنوان "تحلیل از درک آثار گردشگری روستایی" تلاش نمود با تکیه بر تحلیل جنسیتی نحوه درک آثار گردشگری را در بین زنان و مردان بررسی کند. نتایج پژوهش نشان داد در ابعاد اقتصادی، فرهنگی اجتماعی بین زنان و مردان همگرایی و در آثار زیست محیطی واگرایی وجود دارد. همچنین گردشگری به دلیل ماهیت ارتباطی که دارد، موجب کسب آگاهی بیشتر زنان و افزایش ارتباطات اجتماعی آنان شده‌است. نتایج مطالعات غنیان (۱۳۹۰) از ۱۳۴ نفر از زنان و مردان روستای اورامان، شهرستان سروآباد در استان کردستان نشان داد که بین زنان و مردان در خصوص دلایل موافقت با حضور گردشگران، انگیزه‌های مشارکت و تغییر نقش‌های اجتماعی زنان در اثر توسعه فعالیت‌های مرتبط با گردشگری در سطح منطقه تفاوت معناداری وجود دارد. شبیری و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهش خود "تأثیر اجرای برنامه‌های آموزش زیست محیطی" را در رفتار و پیوند با طبیعت دانش‌آموزان شهر لنگرود استان گیلان بررسی کرده‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که نه تنها آموزش تأثیر به‌سزایی در تغییر رفتار زیست محیطی دانش‌آموزان دارد بلکه این تغییر در بین دختران بیشتر محسوس است.

¹ Maria Delmar

² Abd Mutalib

روش پژوهش

این پژوهش از نوع هدف کاربردی و به لحاظ ماهیت توصیفی-تحلیلی است. شیوه جمع‌آوری اطلاعات اسنادی و میدانی بوده که در روش اسنادی مبانی نظری و تجربی مورد واکاوی قرار گرفته و در روش میدانی بر اساس مبانی مطالعه شده از ابزار پرسش‌نامه استفاده شده است. برای طراحی پرسش‌نامه مطالعات تجربی و مبانی نظری مرتبط متغیرها استخراج و بر اساس آن سوالات مرتبط با هر گویه بر اساس طیف لیکرت با پنج گزینه، از خیلی زیاد تا خیلی کم تنظیم شده است. سوالات پرسش‌نامه بر اساس اهداف پژوهش در دو بخش ویژگی‌های فردی پاسخ‌گویان و گویه‌های مرتبط با هر یک از مولفه‌های زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی تدوین شده است. روایی سوالات پرسش‌نامه توسط متخصصان مرتبط انجام و به منظور پایایی و اعتبار سنجی سوالات پرسش‌نامه، در مرحله‌ی پیش‌آزمون تعداد ۴۰ پرسش‌نامه بین دانش‌آموزان شهرستان توزیع شد و با استفاده از نرم‌افزار SPSS سطح پایایی (آلفای کرونباخ) سوالات محاسبه گردید (جدول ۲).

جدول ۲: ضریب پایایی پرسش‌نامه بر اساس ضریب آلفای کرونباخ

ضریب آلفا	شاخص‌ها	تعداد سوالات	
۰/۷۸۱	زیست محیطی	۱۵	مزاحمت و محدودیت زیستگاه و تغییر عادت غذایی جانوران و از بین رفتن گونه‌های جانوری، آلودگی، آلودگی منابع آب، انباشت زباله می باشد، تغییر کاربری زمین، کاهش منابع محلی، مربوط به درک اساس منابع محلی
۰/۷۸۷	اقتصادی	۱۴	اشتغال‌زایی، درآمدزایی
۰/۷۴۴	اجتماعی و فرهنگی	۱۴	آشنا شدن مردم کشورها با نحوه زندگی سایر ملل، عقاید، آداب و رسوم، و فرهنگ‌ها می‌شود با ایجاد مبادلات اجتماعی و تعامل اجتماعی تجارب فرهنگی

جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان شاغل به تحصیل در مقاطع متوسطه مدارس دولتی، غیر دولتی (دختر و پسر) می‌باشند که برابر با ۱۸۵۷ نفر بوده و بر اساس فرمول کوکران، نمونه آماری ۲۷۵ نفر تعیین شد.

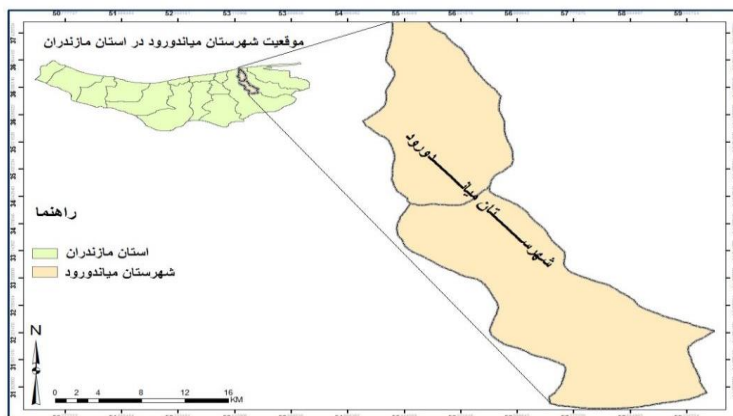
داده‌های جمع‌آوری شده در دو سطح یافته‌های توصیفی و استنباطی طبقه بندی و تجزیه و تحلیل شده‌اند. آزمون‌های مورد استفاده در تحلیل داده‌ها با توجه به هدف تحقیق و ماهیت داده‌ها، آماره‌های تفاوت مانند آزمون تی مستقل برای داده‌های فاصله‌ای و من ویتنی برای داده‌های ترتیبی بوده‌است. همچنین برای درک رابطه بین دو متغیر جنسیت و ادراک با توجه به اسمی بودن داده از آزمون ضریب همبستگی فی استفاده شده‌است.

معرفی عرصه پژوهش

شهرستان میانرود از شمال به دریای مازندران و از شرق به شهرستان نکا و از غرب و جنوب به شهرستان ساری محدود است (سالنامه آماری مازندران، ۱۳۹۰: ۵). مساحت میانرود ۴۳۶/۹ کیلومتر مربع است که دارای دو بخش و یک شهر و ۵ دهستان است. که دارای جاذبه‌های فراوانی است که مهم‌ترین آن محدوده ساحل گهر باران از دهانه رودخانه تجن تا دهانه نکارود در طول ۹,۲۰۰ کیلومتر و به عرض ۶۰ متر بخش‌داری گهر باران، (۱۳۹۳). و نیز دارای سکونت‌گاه‌های واقع در محدوده جنگلی، چشمه، آبشار و جاذبه‌های میراث است.

یافته‌های توصیفی

خروجی‌های اولیه نشان می‌دهد که ۶۵,۵ درصد پاسخ‌گویان را دختران و در مقابل ۳۵/۵ درصد را پسران به خود اختصاص می‌دهند و نیز میانگین سن آنان برابر با ۱۷ سال است اما ۶۳ درصد از سرپرست دانش‌آموزان دارای مدرک ابتدایی، ۳۴ درصد متوسطه و تنها ۳ درصد آموزش عالی می‌باشند (جدول ۳).

شکل ۱: نقشه موقعیت جغرافیایی شهرستان میاندورود در استان مازندران

جدول ۳: توزیع ویژگی‌های فردی جامعه نمونه

درصد		شرح
	۱۷ سال	سن
۶۴/۵	دختران	جنس
۳۵/۵	پسران	
۶۳	ابتدایی	سطح سواد سرپرست
۳۴	متوسطه	
۳	آموزش عالی	

منبع: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۳

ادراک زیست محیطی

منابع طبیعی یک منطقه باید برحسب میزان حساسیت و اهمیت زیست محیطی آن تعریف شود هانتر و گرین^۱ (۱۹۹۵) ترازنامه اثرات زیست محیطی گردشگری را در ۵ حوزه اثر تنوع زیستی، آلودگی، اساس منابع محلی، تغییرات ساختاری و فیزیکی تقسیم نمودند (میسون^۲، ۱۹۸۵: ۹۶).

^۱ Hunter and Green

^۲ Mason

از بین گویه‌های مرتبط با مولفه تنوع زیستی، ادراک و تصور دانش‌آموزان از متغیر مزاحمت برای حیات وحش، با میانگین (۳/۳) و نیز تغییر عادات غذایی جانوران با میانگین ۳/۲ با توجه به این که از میانه نظری بالاتر هستند خوب ارزیابی می‌گردد. اما در مولفه آلودگی، انباشت زباله با میانگین ۱/۵ و آلودگی منابع آب با میانگین ۲/۵ در وضعیت نامطلوبی قرار می‌گیرد. همچنین وضعیت منابع معیشتی مانند تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی و کاهش منابع دریایی به ترتیب با میانگین ۲/۳ و ۲/۵ وضعیت مشابهی دارند.

جدول ۴: توزیع درصد پاسخگویان با درک زیست - محیطی اکوتوریسم

میانگین	کاملاً مخالفم	مخالقم	تا حدودی	موافقم	کاملاً موافقم	گویه	مولفه
۳/۳	۱۳/۱	۲۸/۵	۴۳/۳	۱۳/۵	۴/۴	مزاحمت برای حیات وحش	تنوع زیستی
۳/۱	۱۰/۲	۲۱/۱	۴۱/۱	۲۲/۵	۴/۴	آتش سوزی در جنگل‌ها	
۳/۲	۱۴/۲	۳۰/۵	۲۸/۷	۲۰	۶/۵	تغییر عادت غذایی جانوران	
۲/۱	۱/۸	۵/۵	۲۸/۷	۳۲/۷	۳۱/۳	آلودگی منابع آب (رودخانه، ساحل دریا)	آلودگی
۱/۵	۱/۵	۶/۵	۲۶/۹	۳۴/۹	۳۰/۲	انباشت زباله‌ها	
۲/۵	۴/۷	۱۲/۴	۳۲/۴	۳۲/۷	۱۷/۸	تغییر کاربری اراضی	منابع محلی
۲/۳	۹/۷	۹/۸	۱۷/۱	۳۲/۴	۳۲	کاهش منابع دریایی	

منبع: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۳

ادراک اقتصادی

آثار اقتصادی گردشگری، چندگانه است. مهم‌ترین اثر توسعه این صنعت، ایجاد اشتغال و درآمد است. اکوتوریسم صنایع سودآور محلی را توسعه می‌بخشد و در سطح محلی از طریق احداث هتل‌ها، رستوران‌ها، سیستم‌های حمل و نقل، صنایع دستی و سوغاتی

محلی و خدمات راهنما به منطقه رونق می‌دهد اکوتوریسم به اقتصاد محلی از طریق ایجاد تقاضا، به تولیدات کشاورزی مساعدت می‌کند (کریم‌پناه، ۱۳۸۷: ۵۵).

گویه‌های مرتبط با اشتغال در وضعیت مطلوبی قرار دارد به طوری که میانگین‌های محاسبه شده بیش از میانه نظری (۳) است. مقایسه میانگین‌های بدست آمده بیانگر آن است که گردشگری سبب بازار فروش بیشتر برای صنایع دستی با ۴/۱ در وضعیت وضعیت مطلوب‌تری نسبت به بقیه قرار دارد. به تبع اشتغال ادراک از وضعیت درآمد نیز بر اساس میانگین‌های بدست آمده بالا است. اما دو متغیر خرید سوغاتی توسط گردشگران و ورودی برای دیدار از حیات وحش در وضعیت بهتری قرار دارد (جدول ۵).

جدول ۵: توزیع درصد پاسخگویان با میزان ادراک از متغیر اقتصادی

مؤلفه	گویه	بسیار موافقم	موافقم	تا حدودی	مخالفاً	کاملاً مخالفم	میانگین
اشتغال	فعال شدن تعمیرگاه‌های ماشین	۲۴	۴۲/۵	۲۷/۴	۵/۵	۰/۴	۳/۸
	احداث رستوران‌های سنتی برای گردشگران سبب اشتغال زایی	۳۳/۸	۳۴/۵	۲۲/۴	۸/۴	۱/۱	۳/۹
	بازار فروش بیشتر برای غذاهای محلی	۴۴	۳۴/۹	۱۳/۸	۶/۵	۰/۷	۴/۱
	گردشگری سبب بازار فروش بیشتر برای صنایع دستی	۳۷/۵	۳۷/۵	۱۹/۶	۵/۵	اظهار نشد	۴/۷
درآمد	گردشگری سبب خرید سوغاتی و افزایش درآمد مردم بومی	۳۹/۳	۴۰/۷	۱۵/۳	۳/۶	۱/۱	۴/۱
	درآمد زایی با پرداخت ورودیه به پناهگاه حیات وحش سبب	۳۷/۱	۳۷/۷	۲۲/۹	۲/۲	اظهار نشد	۴/۱
	افزایش درآمد مردم بومی توسط خرید انواع محصولات کشاورزی	۳۱/۳	۳۵/۶	۳۰/۵	۲/۲	۰/۴	۳/۹
	گردشگران با پرداخت ورودی برای استفاده از طرح دریا درآمد زایی	۳۲	۳۹/۶	۲۲/۹	۵/۱	۰/۴	۳/۹

منبع: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۳

جدول ۶: توزیع درصد نظرات پاسخگویان در ارتباط با میزان

ادراک از متغیر فرهنگی و اجتماعی

میانگین	کاملاً مخالفم	مخالفاً	تا حدودی	موافقم	بسیار موافقم	گویه	مولفه
۳/۶	۰/۷	۸/۷	۳۵/۶	۳۰/۲	۲۴/۷	اعتماد متقابل	فرهنگی
۳/۹	۱/۵	۲/۲	۲۵/۵	۴۱/۱	۲۹/۸	شناخت زبان بومی	
۴/۶	۰/۴	۱/۱	۲۷/۳	۴۴	۲۶/۲	آشنایی با هنر و موسیقی محلی	
۳/۸	۴	۱/۸	۲۵/۱	۳۹/۳	۲۹/۸	افزایش امنیت	اجتماعی
۳/۵	۴	۹/۱	۲۵/۳	۱۹/۶	۳۲	کاهش فقر	
۳/۷	۱/۸	۷/۶	۳۰/۲	۳۸/۹	۲۱/۵	افزایش مشارکت مردم	

منبع: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۳

یافته‌های تحلیلی

برای تحلیل و رسیدن به نتایج آمار استنباطی از آزمون‌های پارامتری و تی مستقل و همچنین از آزمون‌های ناپارامتری من ویتنی برای درک شکاف بین دیدگاه‌های دو گروه و نیز برای اثبات فرضیه از آزمون ضریب همبستگی استفاده شده است.

در صورت‌بندی فرضیه مرتبط با درک تنوع زیستی دو فرض H_0 و H_1 به صورت زیر طراحی شده است.

H_0 ، دانش‌آموزان مقطع متوسطه درک بالایی از تنوع زیستی اکوتوریسم ندارند.

H_1 ، دانش‌آموزان مقطع متوسطه درک بالایی از تنوع زیستی اکوتوریسم دارند.

نتایج آزمون تی بیانگر این است که میانگین محاسبه شده برابر ۱۶٫۴ می‌باشد که در مقایسه با میانه مطلوب (۱۵) میزان بالاتری را نشان می‌دهد. و نیز سطح معناداری محاسبه شده (۰/۰۰۰) در ناحیه آلفای (۰/۰۵)، بیانگر توافق معنادار بین نگرش‌های ذهنی و یا برداشت و تصورات پاسخگویان در این زمینه است. بنابراین فرضیه H_1 مبنی بر این که دانش‌آموزان مقطع متوسطه درک بالایی از تنوع زیستی اکوتوریسم دارند. تایید می‌شود.

در صورت‌بندی فرضیه مرتبط با ادراک اقتصادی اکوتوریسم دانش‌آموزان دو فرض H_0 و H_1 به صورت زیر طراحی شده است.

H_0 ، دانش‌آموزان مقطع متوسطه درک بالایی از مولفه اقتصادی اکوتوریسم ندارند.

H_1 ، دانش‌آموزان مقطع متوسطه درک بالایی از مولفه اقتصادی اکوتوریسم دارند.

نتایج آزمون تی بیانگر این است که میانگین محاسبه شده برابر (۵۸/۸) است. در مقایسه با میانه مطلوب (۴۵) میزان بیشتری را نشان می‌دهد. و نیز سطح معناداری محاسبه شده در ناحیه آلفا (۰/۰۵) بیانگر توافق معنادار بین نگرش‌های ذهنی و یا برداشت و تصورات پاسخگویان در این زمینه است. بنابراین فرضیه H_1 مبنی بر این که دانش‌آموزان مقطع متوسطه درک بالایی از مولفه اقتصادی اکوتوریسم دارند. تایید می‌شود.

در صورت‌بندی فرضیه مرتبط با درک اجتماعی و فرهنگی اکوتوریسم دانش‌آموزان دو فرض H_0 و H_1 به صورت زیر طراحی شده است،

H_0 ، دانش‌آموزان مقطع متوسطه درک بالایی از مولفه اجتماعی و فرهنگی اکوتوریسم ندارند.

H_1 ، دانش‌آموزان مقطع متوسطه درک بالایی از مولفه اجتماعی و فرهنگی اکوتوریسم دارند.

نتایج آزمون تی بیانگر این است که میانگین محاسبه شده برابر ۴۷/۵ است. که در مقایسه با میانه مطلوب (۴۲) میزان بیشتری را نشان می‌دهد و نیز سطح معناداری محاسبه شده در ناحیه آلفا (۰/۰۵) بیانگر توافق معنادار بین نگرش‌های ذهنی و یا برداشت و تصورات پاسخگویان در این زمینه است. بنابراین فرضیه H_1 مبنی بر این که دانش‌آموزان مقطع متوسطه درک بالایی از مولفه اجتماعی و فرهنگی اکوتوریسم دارند. تایید می‌شود.

جدول ۷: نتایج آزمون تی برای درک وضعیت زیست محیطی

مؤلفه	تعداد نمونه	میانگین	میانۀ مطلوب	انحراف معیار	خطای استاندارد	مقدار تی	سطح معناداری	تفاوت در سطح ۹۵ درصد	
								حد بالا	حد پایی
ادراک زیست محیطی	۲۷۵	۳۸/۸	۴۲	۹/۵	۰/۵۷	-۵/۵	۰/۰۰۰	-۲	-۴
اقتصادی	۲۷۵	۵۸/۸	۴۵	۸/۴	۰/۵۰	۲۷/۲	۰/۰۰۰	۱۴/۸	۱۲/۸
فرهنگی و اجتماعی	۲۷۵	۴۷/۵	۴۲	۵/۸	۰/۳۵	۱۵/۷	۰/۰۰۰	۶/۲	۴/۸

منبع: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۳

درک جنسیتی از مولفه‌های زیست محیطی

نتایج مستخرج از آزمون من ویتنی در ارتباط با درک تفاوت بین دو گروه از متغیرهای زیست محیطی بیانگر آن است که در گویه‌های مزاحمت برای جانوران (۰/۰۰۱)، آتش سوزی (۰/۰۰۲)، تغییر کاربری زمین (۰/۰۰۲) و کاهش منابع دریایی (۰/۰۰۰) تفاوت معناداری وجود دارد و در مقابل تغییر عادت غذایی (۰/۱۷۹) و آلودگی منابع آب رودخانه و ساحل دریا (۰/۷۵۲) تفاوت معناداری وجود ندارد. اما مشاهده میانگین رتبه‌ها نشان می‌دهد که در مجموع زنان درک بیشتری دارند لیکن مردان به دلیل نوع معیشت و وابستگی سرپرست خانوار و مردانه بودن این گونه مشاغل، تغییر کاربری زمین بیشتر از سایر گویه‌ها است (جدول ۸).

جدول ۸: نتایج سطح معناداری متغیرهای زیستی اکوتوریسم
با ادراک محیطی جوانان بر حسب جنسیت

متغیر وابسته	متغیر مستقل	گزینه	میانگین رتبه ها	مقدار از مون من ویتنی (Z)	سطح معناداری
مزاحمت برای حیات وحش	جنسیت	زن	۱۲۵/۹	-۳/۲۸	۰/۰۰۱
		مرد	۱۵۶/۸		
آتش سوزی در جنگل ها	جنسیت	زن	۱۲۶/۷	-۳/۰۶	۰/۰۰۲
		مرد	۱۵۵/۶		
تغییر عادت غذایی جانوران	جنسیت	زن	۱۴۲/۹	-۱/۳۴	۰/۱۷۹
		مرد	۱۳۰/۲		
آلودگی منابع آب (رودخانه، ساحل دریا)	جنسیت	زن	۱۳۶/۸	-۰/۳۱۶	۰/۷۵۲
		مرد	۱۳۹/۸		
تغییر کاربری زمین	جنسیت	زن	۱۴۹/۵	-۳/۱۲	۰/۰۰۲
		مرد	۱۱۹/۹		
کاهش منابع دریایی	جنسیت	زن	۱۳۴/۸	۳/۵۵	۰/۰۰۰
		مرد	۱۵۸/۶		
تفاوت کلی زیست محیطی بین دو گروه جنسی	گروه	میانگین دو گروه	انحراف معیار	مقدار F	معناداری
		دختران	۲۱/۴	۵/۰۳	۱۶/۶۶
پسران	۲۳/۶	۸/۸۸			

منبع: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۳

درک جنسیتی از مولفه‌های اقتصادی اکوتوریسم

با توجه به جدول زیر در ارتباط با متغیرهای افزایش آژانس‌های با (۰/۰۰۸)، فروش غذاهای محلی با (۰/۰۰۲)، و افزایش اغذیه فروشی با (۰/۰۰۰)، و خرید محصولات

کشاورزی با (۰/۰۰۰)، ورودیه دریا با (۰/۰۰۲)، سطح معناداری محاسبه شده در آلفای ۹۵ درصد تفاوت معنادار مشاهده شده است، در سایر متغیر بین دو گروه دختران و پسران تفاوت وجود دارد، اما معناداری مشاهده نشده است. در نهایت برای درک کلی جنسیتی مولفه اقتصادی با استفاده از آزمون تی مستقل استفاده شده است که نتایج بیانگر آن است که پسران درک بیشتری از مولفه اقتصادی اکوتوریسم دارند. با توجه به این که مردان بیشتر عهده دار مخارج خانه هستند به همان نسبت درک بیشتری نسبت به این گونه گویه‌ها از خود نشان داده‌اند. اما در پاسخ به دو سوال احداث رستوران‌های سنتی و فروش صنایع دستی تفاوت معناداری بین دو گروه وجود ندارد. در این زمینه مشاهدات میدانی نشان می‌دهد که این دو نوع فعالیت در منطقه چندان رونقی ندارد (جدول ۹).

درک جنسیتی از مولفه‌های اجتماعی و فرهنگی

با توجه به جدول زیر در ارتباط با متغیرهای شناخت آداب رسوم با (۰/۰۰۳)، افزایش دوستی و احترام (۰/۰۰۲)، افزایش اعتماد (۰/۰۰۳)، شناخت زبان محلی (۰/۰۰۰)، شناخت هنر و موسیقی محلی (۰/۰۰۰)، افزایش امنیت (۰/۰۰۱)، کاهش فقر (۰/۰۰۲)، افزایش مشارکت محلی (۰/۰۰۰)، سطح معناداری محاسبه شده در آلفای ۹۵ درصد، تفاوت معنادار مشاهده شده است، ولی در سایر متغیر بین دو گروه دختران و پسران تفاوت وجود دارد، اما معناداری مشاهده نشده است. و در نهایت برای درک کلی جنسیتی مولفه اجتماعی و فرهنگی با استفاده از آزمون تی مستقل استفاده شده است که نتایج بیانگر آن است پسران درک بیشتری از مولفه اجتماعی و فرهنگی اکوتوریسم دارند. از آنجاکه شهرستان میاندورود به لحاظ معیشتی عمدتاً وابسته به بخش کشاورزی است و زنان بیشتر به کارهای منزل می‌پردازند این نتایج تا حدودی قابل توجیه است و از این منظر در مورد متغیر شناخت هنر و موسیقی محلی دختران درک بسیار بالاتری از پسران از خود نشان داده‌اند (جدول ۱۰).

جدول ۹: سطح معناداری متغیرهای اقتصادی اکو توریسم با ادراک جوانان برحسب جنسیت با استفاده آزمون یومن ویتنی و تی زوجی

سطح معناداری	مقدار آزمون من ویتنی (Z)	میانگین رتبه ها	گزینه	متغیر مستقل	
۰/۰۰۰	-۳/۵۸	۱۲۵	زن	جنسیت	فعال شدن تعمیرگاه‌های ماشین
		۱۵۸/۳	مرد		
۰/۱۶۱	-۱/۴۰	۱۳۲/۸	زن	جنسیت	احداث رستوران‌های سنتی برای گردشگران سبب اشتغال زایی
		۱۴۶	مرد		
۰/۰۰۲	-۳/۰۲	۱۲۷/۲	زن	جنسیت	فروش غذاهای محلی
		۱۵۴/۸	مرد		
۰/۷۵۰	-۰/۳۱۹	۱۳۶/۸	زن	جنسیت	فروش صنایع دستی
		۱۳۹/۸	مرد		
۰/۰۲۲	-۲/۲۸	۱۲۹/۸	زن	جنسیت	خرید سوغاتی
		۱۵۰/۷	مرد		
۰/۰۲۸	-۲/۱۹	۱۳۰/۱	زن	جنسیت	ورودیه حیات وحش
		۱۵۰/۳	مرد		
۰/۰۰۰	-۴/۳	۱۲۲/۱	زن	جنسیت	خرید محصولات کشاورزی
		۱۶۲/۹	مرد		
سطح معناداری	مقدار F	انحراف معیار	میانگین دو گروه	گروه	تفاوت کلی اقتصادی بین دو گروه جنسی
۰/۶۲۶	۰/۲۳۸	۵/۶	۳۴/۸	دختران	گروه جنسی
		۵/۴	۳۷/۲	پسران	

منبع: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۳

جدول ۱۰: سطح معناداری متغیرهای اجتماعی و فرهنگی اکتوریسم

با ادراک جوانان بر حسب جنسیت

سطح معناداری	مقدار آزمون من ویتنی (Z)	میانگین رتبه‌ها	جنسیت	وضعیت	
۰/۰۰۳	-۳/۰۲	۱۲۷	زن	جنسیت	افزایش اعتماد متقابل
		۱۵۵/۲	مرد		
۰/۰۰۰	۵/۰۸	۱۱۹/۶	زن	جنسیت	شناخت زبان محلی
		۱۶۶/۷	مرد		
۰/۰۰۰	-۳/۸۲	۱۷۲/۴	زن	جنسیت	شناخت هنر و موسیقی محلی
		۱۲۴/۲	مرد		
۰/۰۰۱	-۳/۴	۱۲۹/۴	زن	جنسیت	افزایش امنیت
		۱۵۷/۷	مرد		
۰/۰۰۰	-۵/۹۷	۱۱۶	زن	جنسیت	کاهش فقر
		۱۷۲/۴	مرد		
۰/۰۰۰	-۵/۰۵	۱۱۹/۶	زن	جنسیت	افزایش مشارکت محلی
		۱۶۶/۸	مرد		
معناداری	مقدار F	انحراف معیار	میانگین	گروه	تفاوت کلی
۰/۰۰۰	۰/۹۱۲	۴/۳۳	۳۴/۸	دختران	فرهنگی بین دو
		۶/۴۷	۳۹/۶	پسران	گروه جنسی

منبع: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۳

برای درک رابطه بین متغیرهای وضعیت جنسی از آزمون فرضیه فی استفاده شده است. که در صورت بندی فرضیه مرتبط با درک محیط شخصی دانش از اکتوریسم دو فرض H_0 و H_1 به صورت زیر طراحی شده است.

H_0 ، بین جنسیت و ادراک محیطی جوانان از اکتوریسم رابطه معناداری ندارد.

H1، بین جنسیت و ادراک محیطی جوانان از اکوتوریسم رابطه معناداری وجود دارد. در فرضیه متغیر جنسیت، به عنوان پیش‌بینی‌کننده با ادراک آنان از اکوتوریسم که با سوالات پرسش‌نامه براساس طیف لیکرت تعیین شده بود، با آزمون ضریب همبستگی فی مطابق با جدول (۱۱) زیر محاسبه شدند. متغیر جنسیت برابر با $0/656$ درجه فی با سطح معناداری $0/000$ است. از آنجا که خطای محاسبه شده از $0/01$ کمتر است می‌توان اذعان نمود که بین دو متغیر در سطح $0/01$ با 99 درصد اطمینان رابطه معنادار وجود دارد. بنابراین با توجه به نتایج بدست آمده می‌توان فرضیه H0 را به نفع H1 رد و فرضیه H1 مبنی بر اینکه جنسیت با ادراک محیطی از جوانان از اکوتوریسم رابطه دارد را پذیرفت. این یافته‌ها با پژوهش‌های پترولوسی و همکاران (۲۰۰۷) عبدمطلب در سال (۲۰۱۳)، ماریا دل‌مارس و آلونسو (۲۰۱۳)، خانی (۱۳۹۰) و غنیان (۱۳۸۹) مطابقت دارد و تمام آنها به رابطه معناداری بین جنسیت و درک گردشگری و از جمله طبیعت گردی اذعان کردند.

جدول ۱۱: نتایج آزمون ضریب همبستگی ادراک جوانان از اکوتوریسم بر حسب جنسیت

ادراک اکوتوریسم	متغیر	تعداد	مقدار فی	معناداری
	جنسیت	۲۷۵	$0/656$	$0/006$

منبع: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۳

بحث و نتیجه‌گیری

درک نگرش ساکنین به توسعه گردشگری و عواملی که می‌تواند عکس‌العمل‌های آنها را تحت تاثیر قرار دهد، در دستیابی به حمایت ساکنین برای توسعه گردشگری ضروری است. همچنین پیش‌بینی میزان حمایت ساکنین از توسعه گردشگری نیز حائز اهمیت است. زیرا موفقیت و پایداری هر برنامه توسعه‌ای به ویژه گردشگری به میزان بسیاری به حمایت فعال ساکنین بستگی دارد.

از این منظر جوانان (دختر و پسر) به جهت سهم‌شان در جمعیت، همچنین نقشی که در آینده به عنوان جامعه بومی و یا گردشگر خواهند داشت از اهمیت ویژه‌ای برخوردار خواهند بود. از آنجا که تلقی هریک از دو جنس از اکوتوریسم متفاوت است در این مقاله سعی شد ضمن بررسی ادراک جوانان در حال تحصیل در مقطع متوسطه از شهرستان میاندورود از اکوتوریسم یا طبیعت‌گردی، میزان تفاوت برداشتها و تصورات دو گروه از دانش‌آموزان نیز شناسایی شود.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد دانش‌آموزان مقطع متوسطه درک بالایی از مولفه‌های اکوتوریسم دارند. دلایل این امر متفاوت است لیکن بهبود شرایط اقتصادی مردم منجر به این شده است که گردشگری از یک کالای لوکس و از انحصار یک گروه خاص خارج شده و گروه‌ها و اقشار مختلفی را در بر گرفته است همچنین محسوس بودن تغییرات اقتصادی در مقایسه با تغییرات اجتماعی - فرهنگی و زیست محیطی موجب ادراک بیشتر از این مولفه شده است. علاوه بر بعد اقتصادی، به لحاظ فرهنگی نیز آموزش‌های رسمی و گنجانیدن مباحث اکوتوریسم در کتب درسی در کنار سایر رسانه‌ها که طی دو دهه اخیر (۷۰ و ۸۰) گردشگری را مورد توجه قرار داده‌اند نقش آفرین بوده است. با وجود آن، با توجه به میانگین‌های محاسبه شده برای هر یک از مولفه‌ها، تفاوت ادراک از مولفه‌های اکوتوریسم غیر قابل انکار است (جدول ۷)، حتی این تفاوت در ادراک، در گویه‌های هر یک از مولفه‌ها به چشم می‌خورد. به عنوان نمونه در مولفه تنوع زیستی، ادراک و تصور دانش‌آموزان از متغیر مزاحمت، محدودیت، این است که گردشگری سبب مزاحمت نمی‌شود در مقابل در مولفه آلودگی، برداشت دانش‌آموزان این است گردشگری آلودگی منابع آب و انباشت زباله می‌شود. در مولفه منابع محلی برداشت دانش‌آموزان در باره تغییر کاربری زمین و کاهش منابع دریایی این است که گردشگری سبب تغییر و کاهش این منابع می‌شود (جدول ۸).

نتایج دیگر پژوهش نشان می‌دهد که بین ادراک و نگرش جنسیتی جوانان تفاوت معناداری وجود دارد (جدول ۱۱). دلایل آن را می‌توان با معیشت غالب ساکنین منطقه مرتبط دانست بدین معنا که شهرستان میاندورود، علی‌رغم این که دارای یک نقطه

شهری است اما معیشت غالب مردم آن کشاورزی به مفهوم عام آن زراعت، باغداری، دامداری صید و صیادی است. گرچه آداب و سنن منطقه به گونه‌ای است که زنان به موازات مردان در هر یک از فعالیت‌ها مشارکت دارند لیکن این فعالیت‌ها عمدتاً مرد پسند هستند از این رو، این شیوه از معیشت و همچنین سبک زندگی سبب می‌شود درک پسران در مولفه‌های اقتصادی بیشتر از دختران باشد در مقابل در برخی از گویه‌ها درک دختران نسبت به پسران بیشتر است. البته گسترش آموزش‌های رسمی و حضور فراگیری دختران در این گونه مراکز به گونه‌ای است که ادراک اختلافی^۱ یا اختلاف جنسیتی^۲ در حال کاهش است (جدول ۹ و ۱۰) همان‌طور که شارپلی معتقد است که توسعه گردشگری افزایش نقش زنان در جوامع سنتی و دورافتاده را موجب می‌شود. باتلر نیز بر این باور است که در مورد زنان، توسعه گردشگری به افزایش فرصت‌های شغلی، ارتقای پایگاه اجتماعی، ایجاد اشتغال و خودکفایی، زنان می‌شود. لذا پیشنهاد می‌شود که برای آموزش گردشگری و اکوتوریسم اهتمام شود. به عنوان مثال در کتب درسی مطالبی در باره آثار و پیامدهای طبیعت گردی گنجانده شود، شوراهای محلی و دهیاری آموزش‌هایی در این زمینه به مردم محلی ارائه دهند، توجه بیشتری به صنایع دستی محلی شود و دختران و زنان را به این سمت تشویق شوند. برگزاری جشنواره‌های محلی مانند غذاهای محلی، پوشش محلی ... در طول سال برگزار شود. برای پسران آموزش‌های زیست محیطی بیشتری لحاظ شود. توسعه و ترویج بازی‌های محلی و برگزاری نمایشگاه‌های فیلم و عکس با موضوع طبیعت می‌تواند جز راهکارها باشد. شناساندن جاذبه‌های اکوتوریسمی منطقه، ایجاد نهادهای طرفدار زیست محیطی و یا همراه محیط زیست و گردشگری بوسیله جوانان (دختر و پسر) هم پیشنهاد می‌شود.

¹ Differential Perception

² Gender Differential

منابع

- بخشداری گهر باران (۱۳۹۳). گزارش اعلام وضعیت طرح ساماندهی دریا به فرمانداری شهرستان میاندو رود.
- براتی، ناصر (۱۳۸۹). ادراک محیط نقش نسبیتهای روان‌شناختی در فهم محیط. ماهنامه منظر. ۹ صص: ۴۵-۳۴.
- بهورز، فاطمه (۱۳۷۴). بررسی ادراک محیطی و رفتار در قلمرو جغرافیای انسانی. فصلنامه تحقیقات جغرافیایی. (۵)، صص: ۳۲-۶۹.
- جلالپور، اعظم و برومند صلاحی (۱۳۹۱). بررسی اثرات توسعه اکوتوریسم پایدار در مناطق بیابانی استان اصفهان، اولین همایش ملی بیابان. تهران، مرکز تحقیقات بین‌المللی بیابان دانشگاه تهران.
- حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۸۹). مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی. انتشارات سمت. تهران.
- خانی، فضیله (۱۳۹۰). تحلیل جنسیتی از درک آثار گردشگری مورد مطالعه، روستاهای کن و سولقان شمال غرب تهران. مجله توسعه روستایی. (۳)، صص: ۴۴-۲۵.
- رضوانی، محمدرضا (۱۳۹۰). توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار. انتشارات دانشگاه تهران.
- رمضانی دارابی، عیسی (۱۳۸۲). بررسی تطبیقی بازتاب‌های فضایی سیاست‌های گردشگری در بعد و قبل از انقلاب اسلامی ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه جغرافیا. دانشکده علوم انسانی. دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- زاهدی، شمش السادات (۱۳۹۰). مبانی توریسم و اکوتوریسم پایدار با تاکید بر محیط زیست، تهران. دانشگاه علامه طباطبایی.

زنگی آبادی، علی، ضیایی، محمود، بایزیدپور، هیمن و کهزادی، اسفندیار (۱۳۸۹). تحلیلی بر وضعیت امکانات و تسهیلات گردشگری استان کردستان از دید گردشگران. فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای انسانی. (۲) ۴. صص ۵۷-۴۰.

سازمان محیط زیست مازندران (۱۳۹۳). سیمای طبیعی پناهگاه حیات وحش سمسکنده و دشت ناز.

سازمان میراث فرهنگی مازندران (۱۳۸۵). مطالعات امکان سنجی منطقه نمونه گردشگری گهرباران. معاونت سرمایه گذاری، مهندسین شاژ اندیشان پارس.

سازمان میراث فرهنگی کشور (۱۳۸۵). تدوین سند ملی توسعه مدیریت طبیعت گردی. گزارش وضع موجود.

مرکز آمار ایران (۱۳۸۹). سالنامه آماری مازندران. سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان مازندران.

شیری، سیدمحمد، شمسی پاپکیاده، سیده زهرا و ابراهیمی، هادی (۱۳۹۲). اثرات اجرای برنامه‌های آموزش زیست محیطی بر طبیعت گردی مورد مطالعه. دانش‌آموزان مدارس لنگرود. مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری. (۷) ۲. صص: ۱۶۲-۱۴۸.

شکوئی، حسین (۱۳۷۸). فلسفه‌های محیطی و مکتب‌های جغرافیا. تهران: انتشارات گیتاشناسی.

غنیان، منصور، قدیری معصوم، مجتبی، مطیعی لنگرودی، سیدحسین و زر افشانی، کیومرث (۱۳۸۹). تحلیل ابعاد گردشگری روستایی با رویکرد جنسیتی از دیدگاه جامعه میزبان، (مطالعه موردی منطقه اورامان). نشریه زن در توسعه و سیاست. (۸) ۳. صص: ۹۳-۱۰۹.

کریم‌پناه، رفیق (۱۳۸۴). تحلیل اکوتوریسم و نقش آن در توسعه منطقه‌ای استان کردستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیای طبیعی گرایش اقلیم‌شناسی در برنامه‌ریزی محیطی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.

مهدوی، داوود (۱۳۸۱). نقش توریسم در توسعه نواحی روستایی پیرامون شهرها و ارائه مدل استراتژیک (مطالعه موردی دهستان لواسان کوچک). پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا. تهران: دانشگاه تربیت مدرس. تهران.

میسون، پیتر (۱۳۹۰). گردشگری اثرات، رنامه‌ریزی و مدیریت. ترجمه روزبه میرزایی و پونه ترابیان، تهران: انتشارات ترمه.

نظری، علی اصغر (۱۳۷۲). جغرافیای جمعیت ایران. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.

Aini, H., Nick, F., and River F. (2010). Striking a Balance Between Tradition and Conservation, General Perceptions and Awareness Level of Local Citizens Regarding Turtle Conservation Efforts Based on age Factors and Gender. *Journal of Environmental Management*. 9 (1), 2254, 2264.

David, W. (2007). Twenty years on, the State of Contemporary Ecotourism Research. *Tourism Management*, 28, 1168– 1179.

Jianqiong, Y., and Liming, D. (2008). State-Led Ecotourism Development and Nature Conservation, Case Study, *The Shanghai Mountain Biosphere Reserve*. 13, 55-71.

Manuel, A., (2010). Croes Eco Tourists Loyalty, Will they tell about the Destination or will they Return, *Journal of Ecotourism*. 9, 85–103.

Maria, D., and Alonso, A., (2013). Environmental Management in Tourism, Students Perceptions and Managerial Practice in Restaurants from a Gender Perspective, *Journal of Cleaner Production*. 60, 201-207.

Pierre, GW. (2013). The Rising Visitoearning in Ecotourism, *Journal of Ecotourism*, 12 (1), 15–32.

نویسندگان

فرامرز بریمانی

f.barimani@umz.ac.ir

دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشکده
علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه مازندران

مهدی رمضانزاده لسبوئی

m.ramezanzadeh@umz.ac.ir

استادیار گروه مدیریت جهانگردی دانشکده علوم
انسانی و اجتماعی دانشگاه مازندران

سیدحسین حسینی ولشکلایی

saiyyed.hoseiny@mail.com

کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی گردشگری -
اکو توریسم دانشگاه مازندران